

Підгурська Валентина Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Голубовська Ірина Владиславівна

кандидат філологічних наук, доцент

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ТЕРМІНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті розглянуто проблему формування термінологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів як важливої складової їхньої професійної підготовки. Проаналізовано принципи формування термінологічного словника – системність, доступність, практична спрямованість і міждисциплінарність – та окреслено основні шляхи й методи його розвитку. Підкреслено, що володіння фаховою терміносистемою забезпечує точність мовлення, логічність пояснень та ефективність комунікації з учнями, батьками й колегами, сприяючи успішному професійному становленню майбутнього педагога початкової школи.

Ключові слова: термінологічна компетентність; професійна підготовка; майбутні вчителі початкових класів; термінологічний словник.

Поступ суспільства у царині духовних цінностей, зростання авторитету української мови та її утвердження у світовому комунікативному просторі як мови незалежної держави значною мірою визначається тим, наскільки активно й повноцінно вона функціонує у професійному середовищі. Тому підготовка фахівців, здатних упевнено й грамотно користуватися державною мовою в усіх

різновидах мовлення, – це одне з провідних завдань сучасної вищої освіти. Невід’ємною ознакою конкурентного спеціаліста є сформована культура мовної поведінки, зокрема високий рівень професійного мовлення, що ґрунтується на вмінні точно й доречно застосовувати термінологічний апарат спеціальності. Опанування терміносистеми забезпечує не лише глибоке розуміння змісту ключових понять і процесів, а й ефективну комунікацію в межах фаху.

Для майбутнього вчителя початкових класів це має особливе значення, адже формування його професійної компетентності передбачає як засвоєння методик, педагогічних технологій та психолого-педагогічних знань, так і розвиток уміння грамотно застосовувати фахову термінологію. Термінологічна підготовка є невід’ємною складовою професійного становлення педагога, оскільки забезпечує чіткість наукового мислення, точність висловлювань, уміння коректно інтерпретувати навчальні поняття й доступно пояснювати їх молодшим школярам.

У початкових класах педагог постає посередником між науковим знанням і дитиною, для якої багато нових понять занадто складні й абстрактні. Саме тому необхідною умовою підвищення якості освіти є вміння вчителя володіти змістом і структурою професійних термінів, добирати зрозумілі пояснення, знаходити вдалу інтерпретацію. Учитель, що володіє професійною термінологією, здатний формувати в молодших школярів правильні уявлення, уникаючи помилок, двозначності й спрощень, які можуть призвести до хибних знань.

До початку педагогічної практики студент повинен мати достатній рівень термінологічної підготовки, оскільки саме на практиці відбувається інтеграція теоретичних знань у реальну педагогічну діяльність. Наявність сформованого термінологічного словника забезпечує точність і логічність мовлення; розвиває вміння пояснювати значення термінів у доступній формі; вдосконалює здатність розпізнавати й виправляти типові учнівські мовленнєві помилки; сприяє налагодженню ефективної комунікації з батьками, колегами та адміністрацією.

На думку Г. Крохмальної, знання педагогічної термінології – це умова високої професійності педагога, бо здобуття фаху вчителя початкових класів передбачає необхідність опанування поняттєвої сфери обраної спеціальності, репрезентованої засобами національної термінології [1, с. 110].

Безперечно, процес формування професійної термінологічної компетентності довготривалий, тому він має системно здійснюватися в межах усіх дисциплін, вивчення яких передбачено освітньою програмою педагогічного закладу вищої ЗВО. При цьому зростає роль методик навчання різних освітніх галузей. Саме під час занять із методики мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, соціальної, здоров'язбережувальної та інших освітніх галузей студенти засвоюють значну частину ключових термінів, що визначають зміст майбутньої професійної діяльності.

І. Сидорук та І. Брушневська тлумачать термінологічну компетентність як володіння термінологічною базою галузі знань, спеціальності, фахових освітніх компонентів; вільне сприймання і продукування термінів; професійно-термінологічну грамотність в писемному й усному мовленні; уміння вести бесіду, аналізувати, переконувати, обґрунтовувати власну думку, доводити; написання текстів з використанням термінів; розрізнення термінів та професіоналізмів [2, с. 198].

Термінологічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів реалізується в умінні точно розуміти й правильно застосовувати спеціальні педагогічні поняття в професійній діяльності. Ефективність формування термінологічного словника майбутніх фахівців у галузі початкової освіти забезпечується дотриманням низки принципів, серед яких першорядними є системність, доступність, практична спрямованість та міждисциплінарність. Принцип системності передбачає послідовне й цілеспрямоване включення термінів у зміст навчальних дисциплін педагогічного циклу: кожен курс має містити базові поняття, взаємопов'язані між собою, та такі, що формують цілісну картину професійного знання. Системний підхід сприяє поступовому збагаченню термінологічної бази студентів і розвиває здатність структурувати

наукові поняття. Принцип доступності передбачає врахування рівня підготовленості студентів, їхнього попереднього досвіду та навчальних потреб; важливо, щоб терміни подавалися від простих до складних і супроводжувалися прикладами, схемами, асоціативними моделями, що забезпечує глибше розуміння та полегшує засвоєння. Практична спрямованість означає орієнтацію термінологічної роботи на реальні умови професійної діяльності вчителя, адже майбутні педагоги мають не тільки знати терміни, а й уміти застосовувати їх під час підготовки уроків, складання характеристик, аналізу навчальних матеріалів, проведення бесід та пояснень для учнів і батьків. Міждисциплінарність відображає необхідність інтеграції термінів із різних галузей знань – педагогіки, психології, методик навчання, мовознавства, математики, природознавства, інклюзивної освіти тощо; такий підхід дозволяє майбутнім учителям усвідомити багатовимірність сучасного освітнього процесу й формує гнучкість мислення.

Шляхи формування термінологічного словника в майбутніх учителів початкових класів ґрунтуються на використанні різноманітних методів і форм навчальної діяльності, спрямованих на поступове, системне й усвідомлене засвоєння професійної лексики. Важливо регулярно залучати студентів до роботи зі словниками та електронними термінологічними базами, що забезпечуватиме доступ до сучасних наукових джерел і сприятиме формуванню навичок самостійного пошуку й уточнення спеціальних термінів. Ефективним засобом поглиблення знань із професійної лексики є створення індивідуальних словників, які дозволяють систематизувати ключові поняття та порівнювати їхні значення в різних контекстах. Варто застосовувати й аналіз наукових і методичних текстів із виокремленням основних термінів та їх подальшим осмисленням. Не менш значущим вважаємо укладання власних дефініцій і зіставлення різних наукових трактувань, що сприяє розвитку вміння критично опрацьовувати інформацію. Практичні завдання з моделювання педагогічних ситуацій допомагають студентам застосовувати фахову лексику в умовах,

наближених до реальної професійної діяльності, формуючи комунікативну впевненість і точність висловлювання.

Додаткові можливості для вдосконалення термінологічної компетентності забезпечує участь у дискусіях, наукових гуртках, проблемних групах, методичних семінарах, де майбутні вчителі розвивають мовленнєву культуру, вміння аргументувати та оперувати термінами у професійному спілкуванні. Такий комплексний підхід створює сприятливі умови для глибокого та свідомого засвоєння термінологічної лексики, необхідної для ефективної педагогічної діяльності.

Професійна компетентність студента формується в процесі виконання навчально-тренувальних вправ, участі у змодельованих педагогічних ситуаціях, проходженні педагогічної практики, де особливе значення має володіння точними поняттями й термінами. Завдання, які пропонуються здобувачам, мають охоплювати різні комунікативні формати, зокрема діалогові (студент – студент, студент – учитель, практикант – учень, практикант – батьки) та монологічні (пояснення нового матеріалу, інструктаж до навчального завдання, виступ на педагогічній раді, проведення батьківських зборів тощо). У кожній із цих ситуацій майбутній педагог повинен демонструвати вміння доречно добирати професійні терміни, логічно й доступно передавати зміст навчальної інформації, що сприяє формуванню довіри, ефективній комунікації та підвищенню якості освітнього процесу.

Отже, формування термінологічного словника майбутніх учителів початкових класів є важливою складовою їх професійної підготовки. Володіння системою педагогічних і методичних термінів дозволяє майбутньому педагогові працювати більш усвідомлено, будувати чіткі пояснення, забезпечувати якісне засвоєння знань молодшими школярами та підвищувати рівень професійної комунікації. Дотримання принципів системності, доступності, практичної спрямованості та міждисциплінарності створює сприятливі умови для розвитку термінологічної компетентності, яка є невід’ємним елементом професійного становлення сучасного вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Крохмальна Г. Термінологічна компетентність майбутніх учителів початкової школи : сучасний стан та шляхи вдосконалення. *Вісник Львівського університету*. Серія педагогічна. 2016. Вип. 30. С. 110–118.
2. Сидорук І., Брушневська І. Термінологічна компетентність як складова частина професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності А6 Спеціальна освіта. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2025. № 2. С. 195–201.